

FREMTIDENS GLOBALISEREDE MÆLKEMARKED

Chefkonsulent Klaus Jørgensen, Landbrug & Fødevarer

Mejeribruget lever ikke i en osteklokke, men er dybt afhængig af forhold udenfor Danmarks grænser.

Kvægbruget en vigtig spiller i dansk samfundsøkonomi

Kvæg- og mælkesektoren står for en meget betydelig del af Danmarks fødevareproduktion. Sektoren har derfor en stor økonomisk betydning. Kvæg- og mælkesektoren giver anledning til 37.972 direkte beskæftigede, og dertil er der en afledt beskæftigelsesvirkning på 16.085 i 2007. Kvæg- og mælkesektoren er dermed den af landbrugets driftsgrene, der beskæftiger flest i Danmark. I alt gav det i 2007 job til 54.057 personer, som var direkte eller indirekte beskæftiget i fødevareerhvervet som følge af produktionen af oksekød, mælk eller produkter herfra. Samlet set gav beskæftigelsen i kvæg- og mælkesektoren anledning til 11,9 milliarder kr. i lønninger. Lønkroner der er skattepligtige og dermed medfinansierende til det danske velfærdssamfund.

En væsentlig del eksporteres

Primærlandbrugets betydning for hele værdikæden inden for kvæg- og mælkesektoren kan illustreres ved, at der for hver primærbeskæftigede er 1,2 beskæftigede i den resterende del af værdikæden fra jord til bord. Dette forholdstal har vist sig, at være forholdsvis konstant i perioden 2002 til 2007. Kigger man på kroner og øre, havde hele kvæg- og mælkesektoren en omsætning på 51 milliarder kr. i 2007. Det er en stigning på 3,7 milliarder i forhold til 2002. Næsten hele primærproduktionen afsættes som input i forædlingsvirksomhederne – hovedsagligt mejerierne og kvægslagterierne. Mejerierne er meget eksportorienterede, hvilket betyder, at lidt over halvdelen af omsætningen kommer fra eksporten. Omregnet i beskæftigede betyder det, at 62 pct. eller 33.967 personer kan relatere deres job til erhvervets eksport i 2007.

Landbruget og globaliseringen

Omverden har stor betydning for kvægsektoren. Landbruget er et af de erhverv, som først kom ud på det internationale marked med sine produkter. Andelsbevægelsens begyndelse i slutningen af 1800-tallet var den direkte årsag til, at landbruget formåede at organisere fødevareproduktionen på en sådan måde, at en international succes blev igangsat. Den tidlige internationalisering af fødevareerhvervet har givet en erfaring, og har udmøntet sig i salgskontorer, produktion og samarbejde på eksportmarkederne, som i dag sikrer og udbygger den stærke position. Fødevareerhvervets internationale orientering betyder også, at erhvervet har en stor betydning for Danmarks handelsbalance. Den danske landbrugseksport var på 65 mia. kr. i 2008 og dertil var der en eksport af agroindustrielle produkter på knap 50 mia. kr. Så samlet set var eksporten på næsten 115 mia. kr. fra kompetenceklyngen omkring landbruget, hvilket svarer til 20 pct. af Danmarks samlede eks-

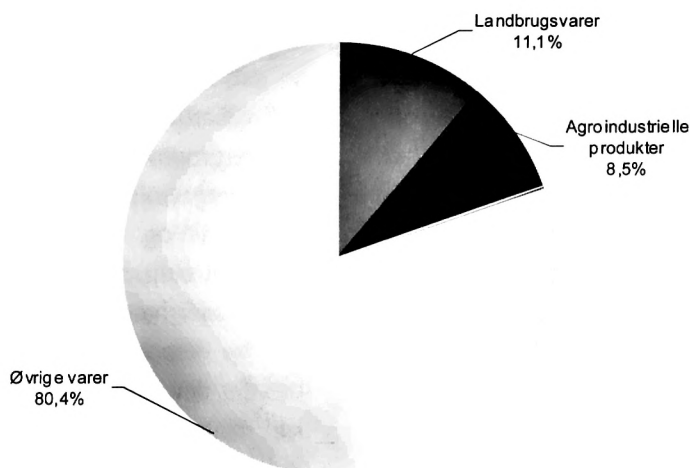
port. Landbruget yder derfor et væsentligt bidrag til den danske betalingsbalance og dermed til sikringen af velfærdssamfundet.

Kvæg- og mejerisektoren er en væsentlig del af den danske landbrugseksport med en samlet eksportværdi på over 14 mia. kr. Sektoren bliver meget påvirket af globaliseringen og det internationale fødevaremarked. Mejeribruget lever ikke i en osteklokke, men påvirkes af udlandet. Det blev set i forbindelse med de stigende fødevarepriser, hvor også mejeripriserne steg. Og nu hvor de internationale priser igen lave falder afregningspriserne også i Danmark. De svingende priser påvirker værdien af eksporten.

Markedsmæssig usikkerhed

Priserne svinger væsentligt mere end tidligere, hvilket i bund og grund skyldtes et mere åbent og frit marked for mejeriprodukter. Dansk mejeribrug bliver påvirket af faktorer, som sker mange forskellige steder i verden.

Figur 1
Danmarks totale eksport

Ting som tørke i Australien, bioenergiproduktion i USA og nye todsatser på handlen med Japan påvirker i sidste ende afregningspriserne i Danmark. Der er tale om en masse udefra kommende faktorer, som landbruget ingen indflydelse har på.

Den økonomiske udvikling har overordentlig stor betydning for både priserne og hvilke markeder, som er interessant. Høj vækst giver en god afsætningssituation. Valutakursudviklingen har vendt op og ned på markedssituationen. De seneste måneder er kursen på svenske kroner faldet med omkring 25 pct., hvilket direkte har reduceret priserne tilsvarende på mejeriprodukter.

Samme udvikling er der sket på et andet meget vigtigt marked nemlig det engelske, hvor pundet er blevet reduceret med omkring 30 pct. på et års tid. Dette er en meget stor udfordring for mejerierne, men samtidig en del af at være på de internationale markeder. Man kan håbe på, at valutakursen på et tidspunkt retter sig, så der igen kommer en mere

normal prissituation på de eksporterede produkter til Sverige og Storbritannien.

Politisk usikkerhed i fremtiden

Ikke nok med at markedskræfterne påvirker de rammer, som mejeribruget skal producere under, det gør nye love og regler også. Fødevareerhvervet bliver både påvirket af dansk lovgivning men i høj grad også af internationale regler.

National politik

Mejeribruget bliver påvirket af den lovgivning, som de danske politikere vedtager. Ikke mindst på miljøområdet er der mange regler med betydning for landmændene. Det gælder blandt andet miljøgodkendelser af nye staldbyggerier. Forsinkes udvidelser og omlægninger af produktionen på grund af lange sagsbehandlingstider i kommunerne, så kan det påvirke landmændenes muligheder for udvikling og dermed påvirkes resten af fødeindustrien. Landbrugslovens bestemmelser omkring harmoniregler har også en betydelig indflydelse på, om mælkeproduktionen kan

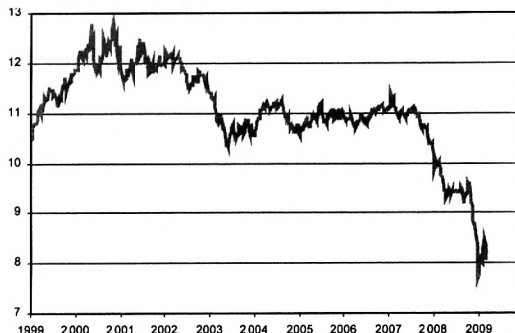
Figur 2
Udviklingen valutakursen på svenske kroner

Danske kroner pr. svenske kroner

Figur 3
Udviklingen i valutakursen på britiske pund

Danske kroner/Britisk pund

udvikle sig i et passende tempo, så konkurrenceevnen kan bevares.

Skatteområdet påvirker også mejeribrugets muligheder for udvikling og afsætning af produkterne senest med skattereformen fra marts 2009.

International politik

Mejeribruget er afhængig af et frit og åbent verdensmarked, hvor produkterne kan afsættes. Derfor er det vigtigt, at der er fælles regler i verden omkring vilkår for handel. Det er der et langt stykke hen ad vejen. Handlen i verden bliver i dag reguleret gennem verdenshandelsorganisationen WTO, hvor medlemslandene indgår forpligtende aftaler omkring reduktion af toldsatser og støtte. Fælles regler, som regulerer handel, er godt og vejen frem for mejeribruget. Desværre sker der en række protektionistiske handelspolitiske tiltag i disse måneder fra flere lande.

Antallet af bilaterale og regionale handelsaftaler er i vækst. WTO angiver, at ca. 50 pct. af hele verdenshandlen i dag er reguleret af regionale aftaler. Efter sammenbruddet i forhandlingerne om at nå en multilateral aftale i WTO, ser det ud til, at tendensen til at indgå bilaterale aftaler fortsætter i de kommende år. Generelt betyder denne udvikling, at kompleksiteten og uoverskueligheden i det internationale aftaler øges. Hvis ikke den handelspolitiske interessevaretagelse er i orden, så kan eksempelvis dansk eksport af mejeriprodukter til Japan også blive alvorlig handicap, hvis Japan indgår frihandelsaftaler med andre lande og regioner, som dermed får lettere adgang til det japanske marked. Det vil alt andet lige forringe danske mejeriers kon-

kurrenceevne, hvis ikke man er på tæerne i forhandlingsfasen. Omvendt giver denne tilstand også mulighed for at indgå aftaler, der er skræddersyet til det enkelte marked. Herunder vil det være muligt at inddrage forhold vedrørende miljø, dyrevelfærd og klimaforhold, som det ikke har været muligt at sætte på dagsordenen i WTO-regi.

EU's landbrugspolitik har afgørende betydning for udviklingen af fødevarereproduktionen i EU. Mælkemarkedet er underlagt EU's landbrugspolitik og er dermed en del af kvotesystemet. Mælkekvoterne har været med til at begrænse produktionssvingningerne i den danske mælkeproduktion, hvilket har givet en stabil produktion, som mejerierne har kunnet disponere ud fra. Så længe kvoterne har en værdi, så produceres der op til kvoten. Og kvoten har en værdi, så længe der er produktionsøkonomi i at betale for produktionsrettigheden.

Liberaliseringen af EU's landbrugspolitik har betydet, at de europæiske landmænd ikke længere har samme prissikring på mejeriprodukterne som tidligere. Planen er, at mælkekvoterne afvikles i 2015, og når dette sker, så vil der komme endnu flere udsving i priserne. En liberalisering af landbrugspolitikken vil fjerne den stabilitet, som hidtil har været på markedet.

Det har også stor betydning, at der ikke sker en konkurrenceforvridning ved, at andre lande øger støtteniveauet.

Hvad forventer fremtidens globale forbruger?

Økonomiske og politiske forhold er meget vigtige områder for fremtidens mejerisektor,

men der skal også være en afsætning af produktionen.

Detailhandlen bliver stærkere

De vigtigste kunder for fødevarerhvervet er detailhandlen. I detailhandlen sker der en kraftig strukturudvikling og internationalisering. Det betyder, at mejerisektorens kunder bliver større og mere magtfulde. Konsekvensen for mejeribruget er mindre magt og indflydelse på kæden fra jord til bord. Dog kan flere partnerskaber om udviklingen af produkter, produktserier, osv. være et modtræk til den stigende magt detailhandlen tilegner sig.

Men helt afgørende er det også, hvad forbrugere i sidste ende gerne vil have. Mange danske forbrugere vil gerne have det hele til næsten ingen penge – det kan man ikke få. Men prisen er i hvert fald en vigtig parameter, men der er to væsentlige globale tendenser,

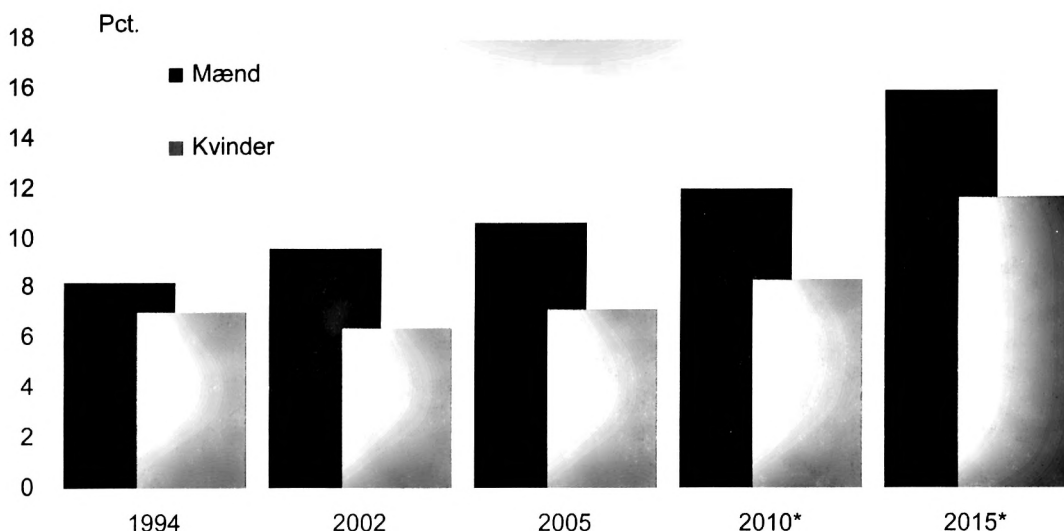
som vil få betydning for markedsmulighederne for fødevarer i de kommende år.

Sundhed vil spille en stor rolle

Sundhed er vigtigt, og skal tænkes ind i produktionen helt fra landmanden og til forbrugere. Fedme er et stigende problem i den vestlige verden. Det mad vi spiser har betydning for vores velvære og risiko for at blive syge. Hjertekarsygdomme er en folkesygdom, og risikoen kan mindskes ved at få den rigtige kost.

Produkterne skal i stigende grad have en sundhedsprofil og være med til at afhjælpe de voksende sundhedsproblemer. Derfor skal sundhed tænkes ind i fødevarerproduktionen lige fra landmanden og frem til forbrugeren. Sundhed har også fået en yderligere dimension, idet den seneste skattereform har betydet, at mættet fedt fra mejeriprodukter bliver

Figur 4
Andel af den danske befolkning over 15 år med et BMI over 30 (fedme)

beskattet. Det betyder reelt en afgift på smør og ost, og det giver højere priser for forbrugere. Et fald i salget kan derfor ikke udelukkes.

Sundhedstilstanden handler dog ikke kun om vores madvaner, men også om det vi drikker, ryger og den motion, som vi får.

Klimadagsordenen vil også blive en del af mejeribruget

Klima og miljø er en grænseoverskridende udfordring, og det er sat på den internationale dagsorden i 2009. Uanset finanskrisen og lavkonjunktur, så vil klima være en af fremtidens store udfordringer.

Klima skal tænkes ind både hos landmanden, når varerne transporteres, når de forarbejdes på mejerierne, og når forbrugerne har købt varerne. Alle har et ansvar for klimaet – forbrugerne kan blandt andet afhjælpe det ved at begrænse madspildet.

Flere detailhandelskæder har allerede haft tanker fremme om, at fødevarer skulle mærkes med et klimamærke. Mærket skal vise, hvor stor CO₂-udledning har været ved produktion af varen. Og så kan det lige pludselig blive en vigtig salgsparameter.